

Økt produksjon og rettferdig fordeling

Taler
Einar Gerhardsen

Dato
1 januar 1956

Sted
NRK

Omstendigheter
Nyttårstale

- 1 Kjære lyttere,
Norge er et vakkert og fint land, men det kan også være stritt og hardt, og omskiftelig.
- 5 Vi har bak oss en varm og fin sommer som ga sunnhet og glede til mange mennesker. Men sommeren var ikke like fin overalt. Mens vi på Østlandet holdt på å forgå av varme, frøs potetene i mange fjellbygder og i Nord-Norge var sommeren uhyggelig kald og våt.
- 10 Der sommeren var god for friluftsglade mennesker, ble den dårlig for alt som skulle gro og vokse. Ja, skadevirkningene av tørkesommeren forfølger oss langt inn i mørketiden, med strømrasjoner og bedriftsinnskrenkninger.

Den siste måneden i året hadde også litt av hvert å by på.

- 15 Den sluttet med mildvær og regn, og slapseføre, men først hadde vi en lang periode med sprengkulde over hele landet. Ett sted barfrost, slik at blant annet en stor by mistet vanntilførselen, andre steder voldsomme snømengder som stanset eller hindret trafikken, og snøras som begravde mennesker og hus. I
- 20 tillegg til kulde og snø, og mørke, kom stormen.

- Da er Norge et hardt land for alle dem som må være ute for å skjøtte sitt arbeid. Men da viser nordmannen noen av sine aller beste egenskaper. Med ukuelig mot kan han ta kampen opp mot voldsomme naturkrefter, og det er utrolig hva han
- 25 da kan makte. Slike situasjoner tar han også som regel med godt humør og uten klage. Det er som Arnulf Øverland i en av sangene sine sier om fjellbonden og kornet:

30 Om noe frøs, om sneen falt,
så måtte ingen klage.
Det kunne frosset alt.

Iblant kan en ta seg i å ønske at disse egenskapene var litt mer alminnelige, også
35 når vi står overfor hverdagens mer prosaiske oppgaver og problemer. Enskjønt,
kanskje heller ikke hverdagens jevne arbeid er så ille som mange vil ha det til.

Det blir gjort mye godt arbeid i Norge. Vi har i etterkrigsårene særlig satset mye
på utbyggingen av næringslivet, mer enn i noen tidligere periode i dette
40 århundret. Vi har brukt en større del av totalproduksjonen til investeringer enn
noe annet land i Vest-Europa og Amerika. Det var en historisk begivenhet da
Jernverket i fjor startet sin produksjon. Aluminiumsproduksjonen øker
betydelig fra år til år. Sydvaranger har hatt et rekordår og regner med enda større
produksjon i år. Norsk Hydro har mer enn fordoblet sin produksjon av
45 kvelstoff. Slik kan en fortsette å regne opp.

Men selv om det er de store bedriftene som naturlig nok ruver i bildet, skal vi
ikke glemme de tusener av gamle og nye mindre bedrifter. Der er det også gjort
en innsats som teller.

50 La meg bare få nevne noen få eksempler på nye eksportvarer. Det eksporteres
kontormaskiner, blant annet til Storbritannia og India, og radioer til Nord-
Afrika og Tyrkia. I London er den norske helsetrøya blitt en motesak, og i
Chicago selges det titusener av en spesiell type norske blomsterpotter. Norsk
55 margarin er anerkjent på det engelske marked og ikke å forglemme på en del av
det svenske.

Dette er bare noen mer tilfeldige eksempler på utviklingen innen industrien.
Men også innen de andre næringene vil en kunne finne lignende eksempler på
60 framgangen. En framgang som gir seg uttrykk i at den samlede produksjonen er
60 prosent høyere enn før krigen.

Men så er det noen som spør: Hvorfor gir ikke denne store produksjonen seg
noe utslag i forbruket?

65 Slik som denne kritikken ytrer seg enkelte ganger, skulle jeg nesten tro at

forbruket sank fra år til år, og det er jo langt fra tilfellet. I de siste fem årene er forbruket økt med 15 prosent, det vil si gjennomsnittlig 3 prosent per år. En
70 regner med at det er plass for en lignende forbruksøkning i det året som vi nå er gått inn i.

Vi ser det som et av målene for den økonomiske politikken, at resultatet av den samlede produksjonen kan bli fordelt på en riktig og rettferdig måte. En slik
75 riktig og rettferdig fordeling er forresten ikke bare et mål i seg selv. Det kan ikke være tvil om at en fordeling av produksjonsresultatet, som arbeidere og funksjonærer, og bedriftseiere, føler som en rettferdig og rimelig fordeling, skaper økt arbeidsglede og arbeidslyst, og direkte fører til en økning av produksjonen. Derfor er fordelingspolitikken så viktig, både ut fra et sosialt
80 rettferdssynspunkt og ut fra et rasjonelt produksjonssynspunkt.

Vi står nå foran en del viktige oppgjør på pris- og lønnsfronten. Resultatet av disse oppgjørene vil i tur og orden komme til å få direkte betydning for de fleste mennesker i landet. Det vil også komme til å få avgjørende innflytelse på den
85 alminnelige økonomiske utvikling, på kortere og lengre sikt. Derfor er det så om å gjøre at vi prøver å finne fram til den felles linje, eller plan, som de enkelte oppgjørene kan passes inn i. Det kunne vel være fristende både for myndighetene og for organisasjonene å sette seg rolig ned og la tingene gå sin skjeve gang. I første omgang vil også alle kunne bli riktig godt fornøyd med det
90 som da trolig ville bli resultatet. Bøndene med høyere priser på melk og andre jordbruksprodukter, lønnstakerne med høyere lønninger, og produksjons- og omsetningsleddene med høyere priser som kompensasjon for de økte utgiftene.

I første omgang ville som sagt alle kunne bli mer eller mindre tilfredse. Inntil
95 man oppdaget at mye av det man skulle kjøpe var blitt dyrere, og at de økte inntektene kanskje ikke ga noen reell bedring i levestandarden. Enda mer skuffet vil en bli om det høyere kostnadsnivået og den svekkede konkurranseevnen skulle føre til avsetningsvansker og innskrenkninger.

At en slik utvikling ville være uheldig, forstår de fleste i dag. Vi er alle redd
100 inflasjon, og vi er alle redde for nye, kraftige omdreininger av lønns- og prisskruen. Det må vi derfor søke å unngå. Det betyr selvsagt ikke at det skal settes bom for rimelige justeringer mellom gruppene, og det betyr heller ikke at levestandarden ikke skal kunne heves. Men levestandarden kan bare heves i takt
105 med den økning vi kan få i produksjonen.

Vi har hatt en jevn bedring av levestandarden, og denne bedringen må vi alle
håpe på kan fortsette. Bedringen har ikke vært like stor for alle grupper, og det er
110 nok mange som mener at de ligger etter. Det kan gjelde bønder og det kan gjelde
grupper av lønnstakere. Dette er problemer av en spesiell karakter som en må
prøve å løse etter hvert som de melder seg. Men hovedproblemet i samband med
fordelingspolitikken må sees i sammenheng med evnen til å produsere varer.
Kan vi produsere flere varer, kan forbruket økes og levestandarden bedres.
115 Derfor må produksjonsresultatet være utgangspunktet. Når vi for 1956 regner
med en produksjon som gir plass for et forbruk som er 3 prosent høyere enn i
1955, må lønns- og prispolitikken fastlegges med sikte på det.

Det utvalget som finansminister Mons Lid er formann for skal prøve å finne
120 fram til et felles opplegg for lønns- og prispolitikken. Det er ingen lett oppgave
dette utvalget står overfor. Men kan den løses, tror jeg alle interesserte og folket
som helhet vil være godt tjent med det.

De enkelte grupper må i tilfellet være villig til å se sine krav og sitt oppgjør i
125 sammenheng med andre gruppers krav og oppgjør. Jordbrukerne, fiskerne,
lønnstakerne, og produksjons- og omsetningsleddene, må i tilfellet være villige
til å moderere sine krav i forhold til det de kan mene er full kompensasjon for
prisstigning. En må i tilfelle prøve å finne fram til en løsning, slik at alle grupper
stilles mest mulig likt, både når det gjelder det de skal gi og det de skal få.

130 Fordelene ved en slik løsning vil ligge i at vi får et lavere pris- og kostnadsnivå
enn det vi vil få om de økonomiske oppgjørene skal bli rene såkalte
indeksoppgjør. De enkelte gruppene vil dessuten da på forhånd være klar over
hovedtrekkene i lønns- og prisutviklingen i den nærmeste framtid, og en vil få
135 langt større muligheter for å holde et stabilt prisnivå.

Kaster vi så et blikk på utviklingen ute i verden, kan vi vel si at den tendens til
avspenning som først slo gjennom med våpenstillstand i Korea i 1953, har vart
ved. Ja, kanskje kan vi si at den har vokst i styrke. Fjoråret brakte slutt på krigen i
140 Indokina, og i dette året har vi kunnet registrere slike begivenheter som Den
østerrikske fredstraktaten og okkupasjonsstyrkenes rømning av Østerrike,
avtalen om tilbakelevering av Porkkala-området til Finland - og endelig nå mot
årets slutt, vedtaket i FN om å ta opp 16 nye medlemsstater.

Ved siden av disse kjensgjerningene, som alle peker i en bestemt retning, kan det være grunn til også å nevne de statsmannsmøter som er holdt. Selv om det vel må sies at utenriksministermøtet i Genève i høst representerte et tilbakeskritt sammenlignet med sommerens møte mellom regjeringssjefene, tror jeg ikke en
150 skal se bort fra den positive verdi av de personlige kontakter som er skapt. Vi er ikke forvente når det gjelder oppmuntrende hendinger på det utenrikspolitiske området, så vi får ta med alt som kan sies å være noe i retning av lyspunkter.

Det har vært talt advarende ord om smilets og de vennlige ords offensiv. Jeg tror
155 en alltid skal legge mer vekt på gjerninger enn på ord, hva enten de er vennlige eller barske. Men jeg tror nok de fleste mennesker likevel foretrekker de vennlige fremfor de uvennlige ord. Dessverre må vi vel innrømme at det enda mangler en hel del på at gjerningens tale kan overbevise oss om at den varige avspenningen er begynt. Det er nok å nevne Tysklands-problemet for å peke på hvor uløst
160 spørsmålet om Europas sikkerhet er.

Men hvor skeptiske vi enn er, har vi kanskje likevel en følelse av at på et fundamentalt punkt har dette år brakt de ansvarlige statsmenn både i øst og i vest fram til den samme slutningen. En krig med atomvåpen må ganske enkelt
165 ikke finne sted. Hvorledes så verden skal trygges mot katastrofen, og hvorledes en skal nå fram til en avtale om nedrustning og nødvendig internasjonal kontroll med atomenergien, det gjenstår som det store uløste problem.

Når vi i de siste årene tross alt har vunnet et stykke fram i retning av realistiske
170 forhandlinger mellom stormaktene, skyldes dette ikke minst det solidariske samholdet i vest. Dette samholdet er en vesentlig sikkerhetspolitisk realitet, når det gjelder å trygge freden i verden. Av særlig betydning er det for de små land. Denne samarbeidsorganisasjonen er ikke, og må ikke, bli noe mål i seg selv. Men det ville være noe av en ulykke om den skulle svekkes eller gå i oppløsning før
175 det er oppnådd enighet mellom stormaktene om nedrustning, og før det er lagt et sikkert grunnlag for en varig fred. Både av hensyn til vår egen sikkerhet, og fordi vi tror at samarbeidet mellom de vestlige land kan bidra til å sikre freden, bør vi kjenne oss bundet av solidariteten innenfor NATO.

180 Tilbake står å nevne et sett av problemer som gjelder hele menneskeheten. De problemene som knytter seg til de økonomisk underutviklede landene, og de folkene som enda kjemper for å vinne nasjonal frihet. Disse spørsmålene må løses i den menneskelige solidaritets ånd. De mer velstilte nasjonene må være

185 villige til å ta på seg sin del av byrden når det gjelder å skape grunnlag for en rimelig levestandard og tryggere samfunnsvilkår i de underutviklede landene. I det lange løp vil de vestlige folkenes sikkerhet og framtid, avhenge av måten hvorpå disse spørsmålene blir løst.

190 Til slutt vil jeg gjerne få hilse alle landsmenn, de som er hjemme og de som er ute i verden, og takke for det hver enkelt har gjort av godt arbeid og god innsats for Norge i det forløpne år. Jeg ønsker alle et riktig godt nytt år.

Kilde

195 www.regjeringen.no

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/okt-produksjon-og-rettferdig-fordeling>

200

205

210

215

220